

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/16, p. 203-218

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11964>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

This article was checked by iThenticate.

MEHDİ, MESİH, KUTUP VE ABDAL İNANÇLARINA ELEŞTİREL YAKLAŞIM

*Emrullah FATİŞ**

ÖZET

Mehdi, mesih, kutup, abdal gibi kavramların halk arasında yayılması, aslında dindışı bir projenin yürütülmesi ile yakından ilgilidir. Projeyi yürütecek kişiye kısaca kutsal üstat adını verebiliriz. Kutsal üstat, kimi zaman tanrı rolüne, kimi zaman tanrının alt kategorisine büründürülmüş, olağanüstü güçler taşıyan, yerine göre gaybî konuları bilen bir lider konumundadır. Bu liderin etrafındaki kişilere, projeye bağlantılı roller verilebilmektedir. Bir kişiyi kutsal üstat konumuna taşıyabilmek için, halka hurafelere dayalı bilgiler öğretilmekte ve bu bilgilerin peygamber ya da vahiy kökenli olduğu yönünde deliller sergilenmektedir. Makalemizde bu delillerin ve proje yürütücüsü kutsal üstadın asılsızlığını, bu alanda sağlam vahye dayalı bir bilginin bulunmadığını anlatmaya çalıştık. Örgütle ilişkisi olmayan kişiler kutsal üstat ilan edilmişse bu üstatlardan örgütle bağımlı olanlarını hakiki diğerlerini sahte ilan ederek kendi hurafelerine yer açmaya çalışan kişilerin hatta akademisyenlerin bulunmuş olması vahametinin hangi düzeyine gelindiğinin göstergesidir. Babadan oğula geçen Hz. Muhammed’le ilgili maneviyat vardır deyip kutsal üstatlarına pay çıkarmaya çalışanlar muhalif kutsal üstatlara maneviyattan pay kaptırmayıp onları sahte ilan etmektedirler. Maneviyatın babadan oğula intikali bağlamında hakiki varis-i Muhammedi olanların Hz. Peygamberle görüşmeleri mümkündür iddiası bir hurafe olup bu hurafeye sahip çıkanlar FETÖ’nün kalkış noktasına zemin hazırlamışlardır. Eğer bunu doğru kabul edecek olursak Hz. Nuh’un isyankâr oğlunu hangi kategoriye dâhil edeceğiz? “Mehdi”, “Mesih”, “Kutup” “Abdal”, zannî haberler batağı üzerine inşa edilmiş kavramlardır. Kısaca makalemiz bu tür kavramlar üzerinden din sömürsü yapanların ve örgüt kuranların eleştirisine yönelik içerik taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mehdi, Mesih Kutup Abdal, Kutsal Üstat

* Doç. Dr. Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, El-mek: temelislam@gmail.com

A CRITICAL APPROACH TO THE BELIEFS OF THE MAHDI, CHRIST, QUTB AND ABDAL

ABSTRACT

The spread of concepts such as Mahdi, Messiah, Qutb, Abdal among the people is closely related to the fact that a secular project is being carried out. We can name the one who is going to run the project, “ the Holy Master”. The Holy Master is a leader with extraordinary powers, occasionally acting as God, sometimes subordinate to God. The people around this leader can be assigned to roles that are related to the project. In order to get a person to the position of a holy master, people are taught superstitions that are claimed to be teachings of the prophet or originated from divine revelation. In our work we tried to show baselessness of these so-called evidences and falsity of the holy master. If those who has no connection with the organisation has been announced as holy master, and masters who have a relation with the organisation declared as genuine and others fake, by those who try to make a room for their superstitions even some academics, this reveals how serious is the situation. Those who claim that there’s spirituality that is transferred from father to son and try to give a share to their masters and they declare other masters as fake. The claim that genuine successors of Muhammed can meet with the Prophet in person is a superstition and those who supports this superstition paved the way for FETÖ. If we accept this claim in which category shall we put rebellious son of the Prophet Noah? “Mahdi”, “Masih”, “Qutb”, “Abdal” are conceptions that build on suspicious information. Briefly, in this article, we’re criticising those who abuses the religion and establish organisations through these conceptions.

STRUCTURED ABSTRACT

Mahdi and Masih is an imaginary person or a ruler with supernatural powers who is believed to come to the earth by the end of the time when there’s lots of cruelty and injustice to bring justice, happiness and welfare to the world, in other words brings the golden age.

To put mahdi conception into action, some political mythology terms like Qutb and Abdal faked up. In sufism terminology: Allah gives ruling of the world to the qutbs and they’re accepted as the head of walls and saints. “Members of the tariqat, claim that there’s a Qutb for every time period and they’re successors of the Mahdi”. The person who is called Qutub’l Aktab, Qutb of Qutbs, head of Qutbs is also sometimes Gavs. Qutubu’l Aktab is the leader of other Abdals. Gavs is a Qutb who has been asked for help by those in need.

Abdal: When we study narratives of Abdal, we see that they’re also equipped by supernatural powers like Mahdi. For the sake of abdals earth is subsisting. It rains for the sake of abdals. Defeat of enemies is only for the sake of abdals. And only for their sake people are being freed from oppression. According to the narratives, when an

abdal dies Allah replaces him with an another abdal. If the abdal who passed away was a woman, Allah replaces her with an another woman and when a male abdal passes away Allah replaces him with a man. This is the source of word “abdal”.

Mahdi, Masih, Qutb, Abdal and mythological elements like Dajjal whom they fight against, are used even before Christ by religions sects, tariqats and illegal organisations as an exploitation tool.

These elements have no connection with divine religions. If we review carefully narrations of Qutb and Abdal supported by some sufis which are no doubt fake, we realise that Qutb and Abdal are supernatural characters and if they want they can make it rain, stop the wars, know about unseen and they can actualise any case they want to. If we consider the claims that they're appointed by God and their centre is Damascus, it begs question why they never attempted to stop wars, hunger, poverty and death that is lasting since 1927 in Damascus.

Narrations about Mahdi concept is also open to criticism like Quite and Abdal narrations. Contradictions in Mahdi narrations shows us that these narrations have no connection with truth. Mahdi narrations also contradicting with historical data. Some narrations, give a date to the arrival of Mahdi but Mahdi never showed up and also there are some narrations claim that Abbasids won't collapse till the Mahdi comes down to the earth. These points should be considered. The place Mahdi will show up, his age and his identity is full of contradictions. One of these contradictions is that Mahdi, Masih and Dajjal are presented as signs of the doomsday.

There are some contradictions between ten big signs of the doomsday in hadiths and the cosmological presentation of the doomsday in the Qur'an. According to the Qur'an doomsday will take place suddenly and there will be weather, earth and sea disasters. And filing beings have no chance to keep alive under these circumstances. To put Mahdi, Masih and Dajjal in this scene doesn't really make sense. Because in seven verses it's been stated that the doomsday will take place all of a sudden and despite this claiming that some individuals will show up as a sign of doomsday is contradicting with the verses. For these claims are contradicting with the revelation that the doomsday will take place suddenly. Also, related narratives are:

1. Nourished by mythologies,
2. Full of contradictions,
3. Faked up or ahad,
4. And ahad narrations cannot be evidence for faith issues,
5. They are also about unseen topics about future and revelation is needed in such issues,
6. They are not fitting with Qur'anic revelation,
7. We don't see these claims in Qur'an.

According to the Qur'an doomsday will suddenly being by the "sur" and the current order will collapse and this will effect the whole world. Moon, stars, Sun and planets will be affected by it as well. Briefly, we can see these signs as cosmological signs of the doomsday.

As can be noted, all these terrifying explosions are included in signs of sudden doomsday and they won't let Mahdi or Masih to be alive as well as Qutbs, Gavs and Abdals.

In short, Mahdi, Masih, Qutb and Abdal are imaginary conceptions improved for political reasons and they have nothing to do with the revelation. This kind of conceptions are also has basis for illegal organisations to make coup attempts. We can observe this kind of superstitions to be presented to people to get their support by organisations like Hurufis, Satanists and Fetullah Gülen. Invisible powers are manipulating the world by supporting and spreading such superstitions. In this respect intellectual theologians who hasn't been trapped by such organisations have a big responsibility.

Such kind of lies -no matter who advocates them-, which provides a base for FETÖ, will never be legitimate. Even though both is fake, there's been made a distinction as fake and genuine master to achieve organisational aims and by doing so they are building a religion on superstitions. However in Qur'an it's made clear that supposition is not a knowledge and so religion cannot be based on suppositions.

Keywords: Mahdi, the Messiah, Qutb, Abdal, the Holy Master

Giriş:

"Mehdi", "mesih" "kutup" "abdal" inançları üzerinde dinler, mezhepler, tarikatlar arasında çeşitli yorumlar ve anlatılar mevcuttur. Bu anlatıların gerçekle bağlantısı nedir? Bazı kişiler neden "mehdi", "mesih" "kutup" ve "abdal" ilan edilmektedir. Bunların arka planında insan çıkarımı ilgilendiren bir durum var mıdır? Milat'tan önceki yıllardan beri varlığını sürdüren bu tür iddialar neden vahiy desteğinden yoksundur. Bu tür inançlar yoluyla insanların dini duyguları sömürülmekte ve bu inançlara bağlı çeteler ve terör örgütleri kurulabilmektedir. Kitleleri peşinden sürükleyebilecek bazı kişiler, "mehdi", "mesih" "kutup" kısaca kutsal üstat ilan edilerek insanları tuzağa düşürme planları kurulabilmektedir. Bu insanlar çevresine topladığı dini bilgisi yetersiz kişileri, planladıkları hain emellerinde kullanabilmektedirler.

Örgütle ilişkisi olmayan kişiler kutsal üstat ilan edilmişse bu üstatlardan örgütle bağımlı olanlarını hakiki diğerlerini sahte ilan ederek kendi hurafelerine yer açmaya çalışan kişilerin hatta akademisyenlerin bulunmuş olması vahametinin hangi düzeyine gelindiğinin göstergesidir. Babadan oğula geçen Hz. Muhammed'le ilgili maneviyat vardır deyip kutsal üstatlarına pay çıkarmaya çalışanlar muhalif kutsal üstatlara maneviyattan pay kaptırmayıp onları sahte ilan etmektedirler. Maneviyatın babadan oğula intikali bağlamında hakiki varis-i Muhammedî olanların Hz. Peygamberle görüşmeleri mümkündür iddiası bir hurafe olup bu hurafeye sahip çıkanlar FETÖ'nün kalkış noktasına zemin hazırlamışlardır. Eğer bunu doğru kabul edecek olursak Hz. Nuh'un isyankâr oğlunu (el-Hûd, 11/42). hangi kategoriye dâhil edeceğiz? İrsi yoldan maneviyat intikali gerçekten etkili ise örnekte görüldüğü gibi neden bazı sahipsiz nesnelere sorun çıkmaktadır. FETÖ'ye taban hazırlayan yalanları hangi tür etikete sahip akademisyen savunursa savunsun, bu yalanlara meşruluk

kazandıramaz. Kelimeyi şهادette önce İnsan Muhammed sonra Peygamber Muhammed vurgusu yapılırken aslında bu tür yalanların meşru olmadığına da işaret vardır.

Her ikisi de hurafe olmasına rağmen sahte ve hakiki kutsal üstat ayırımına giderek örgütsel hedefe ulaşmak isteyenler aslında hurafeler üzerine din bina etmektedirler. Hâlbuki Kuranikerim’de zannın ilim ifade etmediği, zan üzerine din bina edilemeyeceğine (en-Necm, 53/28; el-Yûnus, 10/36). işaret edilmektedir. “Mehdi”, “Mesih”, “Kutup” “Abdal”, zannî haberler batağı üzerine inşa edilmiş kavramlardır. Bu kavramlarla özdeşleştirilen bazı kişilerin sahte, bazı kişilerin hakiki ilan edilmesi kişiyi zan batağına düşmekten asla kurtarmaz.

Masum insanların bu tür kişilerin tuzaklarına düşmemesi için “mehdi”, “mesih” “kutup” ve “abdal” inançlarının dinle bağlantısının ne düzeyde olduğu konusunda ciddi bir araştırmaya ihtiyaç vardır. İşte biz bu çalışmamızda ilgili alanlarda tespit ve değerlendirmelerde bulunacağız. Konumuza Kutup, Abdal kavramlarına kısa bir bakış yaparak girelim.

1-Kutup:

Mehdi fikrine daha da işlerlik kazandırmak için, Kutup, Abdal gibi siyasal mitoloji terimleri uydurulmuştur. Bu terimlerden biri de kutup kavramıdır.

Kutup: Lügatta değirmen taşının ortasında bulunan mile verilen addır. Tasavvuf ıstılahında: Allah, kâinatın idaresini kutuplara verir, onlar büyük veli ve ricalin başı olarak kabul edilir. Bu anlamda her devirde Kutup bir tanedir. Kâinatın idaresini Allah’tan alıp kutuplarına (uydurulmuş terim) vermek, onları tanrılaştırmaktan başka ne anlama gelir(Yılmaz, 1996: 541-544; Atay, 1997:216, 292). “Tarikat erbabı, her zaman için bir Kutbun bulunduğunu ve bunun Mehdi’ye vekillik ettiğini savunurlar.” (Sena, 1993: 111). Kutbu’l-Aktâb Kutupların Kutbu, baş Kutup adıyla anılan bu kişiler bazen de Gavs adıyla ifade edilir. Kutbu’l-Aktab, kendisine bağlı diğer Abdalların lideri durumundadır. Gavslar darda kalanların kendisine sığınarak yardım istedikleri kutuplardır. Bazen de Gavsın darda kalmışlara yardım etme rolü Hızır’a yüklenmiştir(Yılmaz, 1996: 541-544).

Bazı rivayetlerde Kutbun ömrünün uzun olduğu ve Yahudilerce ölmediğine inanılan Hz. İlyas’a arkadaşlık ettiği kaydedilmektedir(Pârsâ, 1988: 413). Kıyamete kadar gelecek Kutupların sayısının on iki olduğuna dair rivayetler de vardır(Pârsâ, 1988: 581).

Kutup Gavs ve Abdallardan teşekkül eden örgüt, tasavvufta Ricâlû’l-Gayb adıyla bilinir. Gizli olan hakikatları bildikleri için bu adı aldıkları da ileri sürülür. Ricâlû’l-Gayb telâkkisine göre, Allah âlemdeki manevî ve ruhanî düzenin korunması, hayırların temini, kötülüklerin giderilmesi için de sevdiği bazı kullarını görevlendirmiştir. Zamanla gelişen tasavvufî muhayyile, mitolojik unsurların da etkisinde kalarak Abdallara şu vasıflar yüklemiştir: Abdallar belli kişilerin dışında kimseyle görüşmezler; zaman ve mekân sınırlarını aşarak diledikleri anda diledikleri yerde bulunurlar. Bol yağmur yağması, bereketin artması, zalimlerin cezalandırılması, belâların kaldırılması gibi konularda Allah’tan ne dileseler geri çevrilmez. Esasen ilk dönemlerden beri, gizli güçlere sahip olduklarına ve sırları bildiklerine inanılan Abdalların Hızır, İlyas, Mehdi gibi gizli şahsiyetlerle ilgili buldukları öne sürülmüştür(Uludağ, 1988: I/59-60). Dikkat edilirse Mehdi mitolojilerinde geçen Mehdi’nin maddî girişimler neticesinde ulaşacağı başarıları Kutup ve Abdallar, sihirli ve tılsımlı güçleriyle elde etmektedirler.

Kutuplar, manevî ve ruhanî düzeni koruma gibi çalışmalarla halk üzerinde etkinlik kurarlar. Yer ve göğün Kutuplar sayesinde ayakta durması, Kutuplar sayesinde Allah’ın insanlara yardım etmesi gibi inançlar, Kutupların arkasına halk desteğini almasını sağlamaktadır.

Halk desteğini almak için, halkın kafasına hurafe motifleri çizerek halk desteğine ulaşma çabalarını Hurufilerde ve Satanistlerde, Fethullah Gülen tiplemesinde ve daha nice yapılanmalarda

görebilmekteyiz. Hurufiliği sistemleştiren Fazlullah'a, Mehdi Mesih gibi kutsal üstat unvanları yüklenmiş taraftarları onu peygamberler ve veliler arasındaki bir konuma taşımışlardır. Hurufiliğin yayılmasına hız vermek için Fazlullah'ın manevi yetkinliğini ve üstünlüğünü hurafelere dayalı yöntemlerle destekleme yoluna gidilmiştir. (Usluer, 2010: 1386-1387). Fethullah Gülen'e de benzer üstünlükleri hurafeler yoluyla yükleme yoluna gidilmesi gizli güçlerin hedeflerine daha kolay ulaşma amacı ile yakından ilgilidir. Görünmez güçlerin dünyayı proveke etme arzusu bugün Mehdi Mesih algısı şeklinde tezahür ettiği gibi Satanist eğilimler şeklinde de tezahür edebilmektedir (Aytekin, 2013:132).

Mehdilik fikri siyasal yapılanmanın bir ürünü olduğu gibi, Tasavvuf erbabından bazıları Mehdilik fikrine yeni bir şekil vererek, Mehdi yerine Kutup anlayışını getirmişlerdir. Meselâ; İbnü'l-Arabî beklenen Mehdi'yi Kutup şeklinde tasavvur etmiştir. Kutuplar göklerin direğidir, Kutuplar olmasa gökler çökerdi diyerek âlemi çekip çevirenin kutuplar olduğunu savunmuşlardır(Emin, 1936:III/245; M. İ. Ebû Selim, 1981:3). Sofiyye de Şia'dan Mehdi anlayışını alarak onu yeni bir boya ile boyamış ve Mehdi yerine Kutup adını vermiştir(Emin, 1936:III/245; S.M. Hasan, 1953:174). Mehdilerin mitolojik ermişlerle eşit tutulması yeni bir fikir değildir. Hind edebiyatında Krişna ve Rama'nın Mehdi gibi insanları kurtarmak için geleceği rivayet edildiği gibi, aynı zamanda Rama'nın mitolojik ermişler arasında adının geçmesi, Krişnanın ermişlerden de öte bir konumda bulunması dikkat çekicidir. Mitolojik ermişler, Hind edebiyatında Veda döneminden beri görülen, Kutuplar gibi olağanüstü vasıflarla donatılmış şahıslardır(Kaya, 1997:102; Tümer, 1992:VI/330-331; Cevherî, 1350h:III/228; *Bagavat Gita*, 1995: 53).

Dinî gruplardan pek çokları, liderlerin nüfuzunu genişletmek için ya onun Mehdi'liğini ileri sürmüşler ya da liderlerinin müceddid olduğunu savunmuşlardır. Bu konudaki hadislere kendi arzuları doğrultusunda yorum getirmişlerdir(İlhan, 1976: 115-116).

Mutasavvıflar, Mehdilik ile velilik arasında sıkı bir bağ kurmuşlar ve şöyle demişlerdir: Hz. Muhammed peygamberlerin sonuncusu olduğu gibi, Mehdi de velilerin sonuncusu olacaktır demişlerdir(İbn Haldun, 1989:2/170-171; M. İ. Ebû Selim, 1981:3). En yaygın hurafelerden biri olan Kutup doktrini açıkça Şîilerin imamet telâkkilerini aksettirmektedir. Çünkü Kutbu veli olarak Allah tayin ettiği gibi, Şia'ya göre siyasî lider Allah tarafından tayin edilmektedir. Yine ölen Abdalın yerine başka bir Abdal'ın Allah tarafından tayin edilmesi de Şia geleneğine uygundur. Kutup telâkkisine göre, başlarında kutup bulunan veliler gizli hükümet hâlinde dünyayı idare ederler. Velilerin başındaki "kutup" dünyanın mihveridir, yani dünya onun üzerinde onun idaresine göre döner. Ondan sonra derece derece daha alt kademelerdeki veliler gelir(Güngör, 1987: 101-102; bkz. H. Akay, 1995:268). Diğer bir rivayete göre, hal ve akde kadir ve ilâhî saltanatın memuru olanlardan üç yüz tanesi ahyar, kırk tanesi Abdal, yedisi ebrâr, dördü evtad, üçü nükabâ, biri Kutup veya gavstır. Bunların hepsi birbirlerini tanır ve birbirlerinin rızası olmadan hareket etmezler (Güngör, 1987: 233; Cami, 1980:24-25; bkz. Âsi, 1994: 109). Bazı rivayetlerde nükabâ üç yüz, ahyar yedi, gavs bir olarak geçmektedir(Bağdadî, ts: III/75-76).

Yukarıdaki bilgilerin ışığında şunları söyleyebiliriz: Kutuplarla Mehdiler olağanüstü kişiler olma konumunda birleştirilmiş ve her ikisi de zalimlerin cezalandırılmasında, belâların kaldırılmasında, bolluk ve bereket getirmede, Allah tarafından tayin edilmede ortak vasfa sahiptirler. Böylece siyasî liderin Allah tarafından belirleneceğini savunan Şîî görüş, hem Kutup hem de Mehdi telâkkisine yansımıştır.

2-Abdal:

Abdal rivayetlerini incelediğimiz zaman, Abdalların Mehdi gibi insanüstü özelliklerle donatılmış olduğunu görürüz. Meselâ; Abdallar sayesinde yeryüzü ayakta durur(Azîmâbâdî, 1969:XI/377; Krş. Aclunî, 1352h:I/25). Abdallar sayesinde yağmur yağar, bolluk ve bereket olur

(Hanbel, 1982:I/112; Azîmâbâdî, 1969:XI/377; Krş. Aclunî, *Keşf'l-Hafâ*, I/25). Düşmanların yenilgiye uğraması Abdallar sayesinde olur (Hanbel, 1982:V/322: I/112). İnsanlar onlar sayesinde zulümden kurtulur, onların kalbi Hz. İbrahim'in kalbi gibi temizdir(Hanbel, 1982:V/322; Azîmâbâdî, 1969:XI/377; Krş. Aclunî, 1352h:I/25-26). Kutuplara bağlı olan abdalların sayısına gelince onların sayıları bazı rivayetlerde yedi kişi(Pârsâ, 1988: 410; Süleyman Uludağ, "Abdal", *DİA*, I/60), bazı rivayetlerde otuz kişi(Ahmed b.Hanbel, *Müsned*, V/322; Azîmâbâdî, *'Avnü'l-Ma'bûd*, XI/377; Krş. Aclunî, 1352h: I/25-26), bazı rivayetlerde kırk kişi(Hanbel, 1982:I/112, V/322; Aclunî, 1352h:I/26; Azîmâbâdî, 1969:XI/377), 70, 80 kadar olduklarına dair rivayetler de vardır. Bu sayılardan 40 sayısı daha fazla rağbet görmüştür (Uludağ, 1988: I/60). Bazı rivayetlerde Abdallar 80 kişi olup kırkı erkek, kırkı kadındır (Reyye, 1988: 148). Rivayetlere göre, Abdallar öldükçe Allah onların yerine bir başka Abdal tayin etmektedir. Kadın Abdal ölünce yerine kadın, erkek Abdal ölünce yerine erkek Abdal tayin edilir (Hanbel, 1982: I/112,V/322; Azîmâbâdî, 1969: XI/377; Krş. Aclunî, 1352h: I/25; Reyye, 1988: 148). Abdal adı da burdan gelmektedir.

Abdalların Şam halkı arasından çıkacağı ve Şam halkının abdallar sayesinde azaptan kurtulacağı şeklinde birçok rivayet vardır (Hanbel, 1982:I/112; Azîmâbâdî, 1969: XI/377; Uludağ, 1988: I/60). Abdalların Şam'a özgü oluşunun ne anlamı vardır? Şam halkının Abdallar sayesinde rızıklandırılması, Abdallar sayesinde düşmanı yenmesi ve azaptan kurtulması ne demektir? Şamlılar, dünya üzerinde yaşayan diğer insanlardan ayrıcalıklı mıdır? Reşid Rızâ'nın bu soruya verdiği uzun cevabı özetleyecek olursak:

Abdal hadisleri, rivayet, dirayet, sened ve metin açısından batıldır. Sofiler aracılığıyla bu hadisler Müslümanlar arasında yayılmıştır. İbnü'l- Cevzî, el-Mevzû'ât adlı eserinde bu hadisleri bir eleştirmiştir. Bu hadislerin yayılmasında bâtnîlerle, uydurma hadisleriyle meşhur Ka'b el-Ahbar ve İsrailiyat râvilerinin parmağı vardır. Reşid Rızâ, 1927 Fransız işgalinden sonra Şam halkının başına gelenleri, halkının nasıl açlıktan öldüklerini anlattıktan sonra "O tarihlerde Şam'ın Abdal ve esrarengiz güçleri neredeydi? diye sorar. Reşid Rızâ bu konudaki kanaatini şöyle ifade eder:

Bu tip rivayetler, Müslümanların gücünü sarsmış, tasavvufçular ve sufiler fitnenin yayılmasına yol açarak aklî bağımsızlığa ve çağdaş bilimlere sahip çıkanları İslâm'dan nefret ettirmişlerdir. Bu kişiler büyük ölçüde bu tür rivayetlerden dolayı İslâm'ı hurafe ve kuruntu dini olarak görmüşlerdir. Bu tür rivayetleri savunanlar, dünyadaki diğer insanlar karşısında Müslümanların yüz karası durumundadırlar. Artık dinimizi bu tür uydurmalarından değil de Kur'an'dan öğrenmenin zamanı gelmiştir. Bu tür hurafelerden dolayı Müslümanlar tüm dünya halkının ayakları altına düşmüştür. Ne yazık ki Müslümanların çoğu hâlâ rızıklarının ve başlarına gelecek belâları savmanın, mezarlarda yatan ölümler ve gaybı bildiğini iddia eden kişilerin elinde olduğuna inanmaktadır (Reyye, 1988:148-152; Rızâ, 1912-1928:XXVII/747-754). Şam'ın, Emevîlerin merkezi oluşu ile Abdalların Şam'a özgü oluşu, arasında yakın bir ilgi kurarak, Şam'a özgü Abdâl hadislerinin siyasî ve ideolojik sebeplerle uydurulmuş olabileceğini de gözden ırak tutmamak gerekir.

Abdal ile ilgili hadisler, Taberânî (ö.360/970) , Ebû Nuaym el-İsfahânî (ö.430/1038), Beyhâkî (ö.458/1066) , Deylemî (ö.558/1163) , İbn Asâkir (ö.571/1175) gibi muhaddisler ve genel olarak mutasavvıflar tarafından nakledilmiştir. Bu hadisler, İbn Salâh (ö.643/1245), İbn Teymiye (ö.728/1328) , Zehebî (ö.748/1347) , Sehâvî (ö.902/1496) gibi âlimler tarafından tenkit edilmiş, pek çoğunun uydurma olduğu ortaya konmuştur(Erverdi vd., 1981:I/12; İ. Hakkı, 1341:60-61, 68; Kırbasoğlu, 1997:368).

İbn Haldun'a göre, Kutup ve Abdal telâkkisi ilk önce İmâmiyye ve Râfîzîliğin etkisinde kalan Irak sûfilerinde görülmüştür. İbn Haldun, sûfîlerin Şia'yı taklit ettiğini şöyle ifade eder: Sûfîler,

Turkish Studies

Şii fırkalarındaki imama karşılık kutbu, nukabâya karşılık da abdalı benimsemişlerdir (İ. Haldûn, 1989: II/554-555; Uludağ, 1988: I/60).

Mehdi telâkkisinin Kutup ve Abdal telâkkilerine nasıl yansıdığını, Mehdi telâkkisi gibi Kutup ve Abdal telâkkilerinin de batıl bir inanç olduğunu anladık. Şimdi Mehdi üzerindeki incelememize devam edelim. Daha önce sosyal alanda, dinî ve ekonomik alanda zulümle dolan dünyayı, adaletle doldurarak sosyal adaleti sağlayacak olan bir Mehdi, elbette zulüm ve işkence altında ezilen ve başka tutunacak dalı kalmamış bir toplumun psikolojik olarak özlemine çekebileceği vasıfta bir liderdir. Zulmü kaldırarak adaleti hâkim kılacak bir lider elbette, zulüm ve işkence altında ezilen, kültür düzeyi düşük bir toplum tarafından destek görür. Zulme uğramış, başka tutunacak dalı kalmamış kişilerin Mehdi hurafelerine ve mitolojilerine kendi meşreblerine göre yeni yeni şekil vererek inanmaları psikolojik rahatlatma aracı olarak düşünülebilir. Ehl-i Sünnet ise Mehdi inancını ciddîye almamakta ve İslâm'ın inanç esaslarından bir parça olarak görmemektedir (Bedevî, 1973:II/80, 83).

Müslümanlar arasında Mehdi inancının, daha çok Müslümanların sıkıntılı süreçlerden geçtikleri ve darda kaldıkları zamanlarda ortaya çıkması, onların ellerinden bir şey gelmediği zaman böyle bir manevî kurtarıcıyı beklediklerini akla getirmektedir. Her ne kadar hadis mecmualarında Mehdi'nin geleceği, Hz. Peygamber'in soyundan olacağı ve boyu, posu, saçının rengiyle ilgili birçok rivayetler yer almış olsa da bir kısım İslâm âlimleri Mehdilikle ilgili hususların Şia kaynaklı olduğunu, bu tür inancın Kur'an ve Sahih Sünnette bulunmadığını belirtmişler ve Ehl-i Sünnet inancında Mehdi inancının olmadığını söylemişlerdir. Kur'an ayetlerinde geçmeyen, sadece mütevâtir derecesine ulaşmamış ve bir kısım sahih bile olmayan hadislerde geçiyor diye böyle bir inancın Ehl-i Sünnet akidesinde yer alması mümkün değildir (Toprak, 1997: III/165-166; bkz. Kırbaçoğlu, 1997:369). İslâmiyetin çalışmayı emretmesine rağmen Mehdi beklemek, İslâmiyetin çalışma emrini bir tarafa itmek demektir. Mehdi beklemek daha çok gerçeği araştırmaktan kaçan sorumsuz kişilerin yaptığı bir iştir (Serdaroğlu, 1968: C.7, Sayı:72-73, s.127, Mayıs-Haziran 1968). Kuran ve sahih hadis desteğinden yoksun olan Mehdilik fikri, siyasal ve sosyal yönden mevcut hükümet düzenine karşı koyma şekillerinden biridir. Mevcut hükümetin zulüm ve işkencesi arttıkça, işkenceye uğrayan tembel insanlar böyle bir pasif fikrî hareketi tercih ederler, pasif insanların böyle bir tercihi daha çok aktif olarak zulmetme makamında olan kişilerin işlerine yarar.

İslâm'da Yahudilik ve Hristiyanlıktaki gibi Mesih inancı ve beklentisi yoktur. Çünkü Tevrat ve İncil'in aksine Kur'an, ileride gelecek bir kurtarıcı müjdesi vermemektedir. Kur'an da Hz. Muhammed'in son peygamber olduğunu bildirir. Kur'an'da Hz. İsa'nın lâkabı olarak zikredilen "Mesih" kelimesi bazen tek başına(en-Nisâ, 4/172; el-Mâide, 5/72) bazen Meryem oğlu açıklamasıyla birlikte(el-Mâide, 5/17, 72, 75) bazen İsa b. Meryem şeklinde geçmektedir(el-Âl-i İmrân, 3/45; en-Nisâ, 4/157). Kur'an'da bu kelimenin Hz. İsa'nın bir lâkabı olarak kullanıldığı görülmekte, Hristiyanların inandıkları anlamda Mesih olduğuna dair bir ifadeye rastlanmamaktadır (Harman, 1997: III/223-224).

Adalet getirecek ve bağlılarına altın çağ yaşatacak kurtarıcı Mesih, Mehdi tipini İslâm hadis literatürüyle başlatmak yanlıştır. Çünkü böyle bir kurtarıcı tipi milâttan önceki yıllardan beri, birçok dinlerin efsanelerinde ortak tema olarak işlenmiştir. Her din bu ortak temayı kendi kurtarıcısının özelliğinden saymıştır. Bu efsanelerdeki ortak tema İslâm hadis literatürüne de sızmış ve bu vasıf Hz. İsa ile Mehdi olarak nitelendirilen bazı kişilere verilmiştir. Mesih ve Mehdi hadislerinde de aynı ortak tema işlendiğinden bazı yazarlar Mesih ve Mehdi hadislerini manevî mütevatir zannetmişlerdir (bkz. Vâbil, 1996: 259-265, 348-350). Fakat böyle bir görüşün bilimsel eleştirilere tahammül edeceğine inanmıyorum. Çünkü milâttan önceki yıllardan beri devam ederek gelen kurtarıcı Mesih masallarını ve efsanelerini çeşitli boyalarla boyayarak İslâmlaştırmak ve bu masalların başına Resulullah şöyle buyuruyor ifadesini yazmak, inandırıcı olamaz.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/16

Yeryüzündeki milletlerin tarihini incelediğimiz zaman hiçbir tarih ve eski dinlerden hiçbir din bu anlatılan Mesih rivayetlerinden ve mitolojilerinden arınmış değildir. Hatta kral, ilâh, yarı ilâh veya tanrı oğlu olarak nitelendirilen seçilmiş Mesihler ve kahraman kurtarıcılar hakkında kitaplar yazılmıştır.. Bu Mesihlerin bazen gökten ineceği, bazen yerin derinliklerinden çıkacağı düşünülmüş fakat onlarda dikkat çeken ortak özellik, normal şahıs olmamaları, mevcut yaşantıyı daha güzel bir yaşantıya, azabı mutluluğa, zilleti feraha, üzüntüyü sevince çevirmeleridir(Tahtâvî, 1987: 229). Mehdi, Mesih beklentileri hasta akılların ürettiği fasit bir inanç olup yeryüzünde Mehdi'nin ve Hz. İsa'nın kurtarıcı olarak gelmesine ihtiyaç yoktur. Hz. İsa'nın kurtarıcı olarak dünyaya geri geleceği şeklindeki bir inanç, hem Kur'an'da hem de sahih hadislerde yoktur. Bu konudaki rivayetler sağlam olmadığı için bir Müslümanın bunları kabul etmesi doğru olmaz(Hatip, 1980: 112, 37). Bununla birlikte yeryüzünde şerli ve bozguncu kişiler de bulunur, insanları hayra ve iyiliğe çağıran, insanlığa ve milletine büyük faydaları dokunan liderler de bulunabilir. Herkes çalışması oranında vatanına ve milletine faydalı olabilir. Vatanına ve milletine faydalı olma vasfını Mehdiye veya Mesih'e yükleyip tembel tembel yatmak İslâm'ın ruhuyla bağdaşmaz.

3-Kıyamet İşaretleri Bağlamında Mehdi, Mesih ve Deccal

Kur'an'daki kıyamet alâmetleriyle Hz. Peygamber'e isnat edilen hadislerdeki kıyamet alâmetlerini karşılaştırarak kesin olarak neler söylenebileceğini tespitte çalışalım.

Evrende gördüğümüz mükemmel düzenin sonsuza dek süremeyeceği, günün birinde ansızın yıkılmaya başlayacağı, bununla birlikte sona erecek, dünya hayatı yerine, bambaşka bir hayatın başlayacağı ayetlerle sabit olup, bazı hadisler de buna destek vermektedir.

Kur'an'ın verilerine uygun olan kıyametin en belirgin özelliği onun ansızın gelmesidir. Kıyametin kopmasıyla evrendeki korkunç patlamaların ölüm yağdıran sahneleri arasında, hadis rivayetlerine göre kıyametten sonra çıkacak denilen bazı canlıların yaşama şansı olabilir mi? Hadislerdeki kıyamet işaretleri arasında yer alan Deccal'in Güneş batıdan doğduktan sonra çıkacağı iddiası(Müslim, ts: I, 138, hn: 158), Deccal'i kıyametin ölüm sahneleri arasına taşımaktadır. Hadis rivayetlerine göre yaşaması yıllar sürecek Deccal'in (Müslim, ts: IV, 2250; Tirmîzî, 1975: IV, 511, hn.:2240; Hanbel, *Müsned*, 1982: IV, 181; Kurtubî, 1985: 749-750; Ali el-Kârî, ts: 23), korkunç kıyamet sahneleri arasında yaşama şansı yüzde kaçtır? Hz. İsa ve Mehdi'yi de Deccal'le ilişkilendiren rivayetler, onları da kıyametin ölüm sahneleri arasına çekmektedir. Benzer örnekleri çoğaltmamız mümkündür. Kur'an, kıyamet ölüm suruyla başlayacak diyor(el-Hâkka, 69/13-16; en-Nebe, 78/18-20; et-Tekvîr, 81/1-6; ez-Zümer, 39/68, 71-73; Yâsin, 36/53; es-Sâffât, 37/19-20; el-Kâf, 50/42; el-Mü'min, 40/15; es-Sâd, 38/49-57, el-Mü'minûn, 23/102-103; el-Kâria, 101/6-9; el-İnşikâk, 84/7-12; el-Vâkıa, 56/10-38), ölüme meydan okuyan bu kahramanlar iddialara göre kıyamet alâmeti olarak çıkıyor. Bu iddiaların Kur'an'ın verilerine göre geçerliliği nedir?

Kıyamet; ne zaman kopacağı yalnızca Allah tarafından bilinen, Allah'tan başka hiçbir varlığın onun ne zaman meydana geleceğini bilmediği(en-Naziat, 79/42-44; Mâturîdî, 2004: IV, 385). bir olgudur. Dolayısı ile Kur'an'da geçen kıyamet yalnızca Allah tarafından bilineceği için onun kopacağı tarihe veya zamanına dair alametler aramak mantıksızdır. Çünkü kıyamet ansızın kopacaktır. Eğer alametler olsaydı bu alametler, “kıyamet ansızın kopacak” şeklindeki Kur'an vahyine ters düşerdi. Fakat bunu böyle kabul etmeyen ve alametlerin olacağına inananların sayısı da oldukça fazladır. Bu sebeple birden çok alametlerin varlığını kabul etmişlerdir. Bunlardan biriside Mehdi'nin gelecek olmasıdır. Kur'an'da Mehdiye ait bilgilerin olmamasına rağmen onun geleceğine inanmanın arka planında siyasi ve sosyal anlamda üstünlük elde etme çabası vardır.

Mehdi kelimesinin kökenine baktığımızda “هدى” kökünden gelmiştir bu kelime birine doğru yolu göstermek anlamına gelmektedir. Mehdi kelimesi ise “doğru yola iletilmiş, hidayete ulaştırılmış” anlamındadır(S. M. Hasan, 1953: 45, 48; Fığlalı, 1981: XXV, 197). Başka bir ifadeyle

kıyametten önce gelmesi beklenen, Müslüman bir dünya imparatorluğu kuracağına inanılan bir şahıs olarak kullanılmamıştır. İslam kültüründe mehdi, Hz. Ebubekir, Hz. Osman, Hz. Ömer ve Hz Ali için hidayete eren anlamında kullanılmıştır. Müşrikleri doğru yola ilettiği için ve hidayete erdirmek amacıyla Allah'a kulluğa davet eden Hz. Muhammed'e de "mehdi" denilmiştir (Küçük, 1992: 126; Emin, 1936: III, 236; Mehran, 1995: I, 251). Buradan anlaşılacağı üzere mehdi kelimesi başlangıçta, bütün dünyaya hakim olacak, zülmü ortadan kaldıracak, adaleti sağlayacak, yeryüzünde fakir ve muhtaç kimse bırakmayacak gibi vasıflara sahip bir şahıs için değil de beşer ölçüleri içerisinde doğru, dürüst kişiler ve liderler için kullanılmıştır. Zaten İslam aleminde tılsımlı gücü ile güç ben de diyen kahraman veya kurtarıcı olarak nitelendirilen kurtarıcılara İslâm inancında yer yoktur (İlhan, :1997: 327-328).

Kurtarıcı anlamında Mehdi inancı Şiiler, Emevîler, Abbasîler arasında yaygındır. Bu grupların her biri Mehdiyi farklı şekillerde vasıflandırmışlardır. Mehdilik fikri o dönemin siyasi, sosyal ve dinî sebeplerinden dolayı çıkmıştır (Emin, 1936: III, 241). Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da 61/680 yılında Emevîler tarafından şehit edilmesi Müslümanları çok sarsmıştı. Bu sebeple acilen bir kurtarıcıya özlem duyulmuştur. Kıyamet Mehdisi ile alâkalı olmasa bile ona yakın bir şekilde Muhammed b. el-Hanefiyye için kurtarıcı anlamında Mehdi denilmiştir (Fığlalı, 1986: 268-269). İslâm tarihinde, açık-seçik olarak Muhammed el-Hanefiyye'nin Mehdiliğini ileri süren ilk isim el-Muhtâr b. Ebî Ubeyd es-Sakâfî'dir (ö.67/687). Muhtar es-Sakafî'ye tabi olan Keysâniye de bu fikrin yayıcısı durumundadır (Fığlalı, 1981: XXV, 205; Emin, 1936: III, 237; Bağdâdî, 1991: 31; Öz, 1995: 34), Muhtâr es-Sakâfî, kendisine menfaat sağlamak amacıyla Hz. Ali'nin küçük oğlu Muhammed b. Hanefiyye'ye (ö.81/700) ilâhî kurtarıcı anlamındaki Mehdi ismini vermiştir. Muhammed b. Hanefiyye öldükten sonra da Şia'nın Keysâniyye fırkası onun ölümünü kabul etmemiş, Radva dağına çekildiğini, vakti gelince Mehdi olarak gelip adaletsizliği kaldıracağını savunmuştur (Öz, 1995: 34). Fakat Muhammed b. Hanefiyye 81/700'de Medine'de ölmüş ve cenaze namazını da o zamanın Medine valisi Hz. Osman'ın oğlu Eban kıldırıştır (Emin, 1936: III, 237; S. M. Hasan, 1953: 102-103).

Beklenen kurtarıcı anlamında kullanılan Mehdi fikri, şiilerden çıkmıştır. Şiiler siyasi çıkarlarını gözeterek mehdiye insanüstü vasıflar yüklemişlerdir.

Şia, Kur'an'da Mehdi'nin geleceğine işaret eden bir ayet bulamayınca hadise sığınmak zorunda kaldılar. Bu yüzden de birçok hadis uydurarak toplum arasına yaydılar. Kurtarıcı Mehdi fikrinin ortaya çıkmasıyla hadislerin derlenmeye başlanması arasında iki asırlık bir zaman geçmiştir. Bu zaman zarfında Mehdi fikri tam bir gelişim göstermiş, hadisler de tam bir kritiğe tabi tutulmadığı için, bazı hadis kitaplarına sızma imkânı bulabilmiştir (M. Abdulhamit, 1981: 47-49; bkz. Küçük, 1992: 185, 187).

Mehdi'nin soyu hakkında birçok çelişkili rivayetler vardır (Sarıkçioğlu, 1997: 61). Bu çelişkilerden bile, mehdinin olmadığı sonucuna varabiliriz. Kimisi, Mehdinin Hz. Muhammed'in soyundan olduğunu (Ebû Davud, ts: IV,106, hn: 4282,4285; Hanbel, 1982: I, 430; Tirmîzî, 1975: IV, hn.:2230), kimisi, Fâtıma evlâdından olduğunu (Ebû Davud, ts: IV,106, hn.:4284; İbn Mâce, 1952: II, 1368, hn.: 4086; Süyûtî, ts: Ktp. No:975, vr.12a; Sefârinî, 1986: 17), kimisi, Hüseyin evlâdından olduğunu (Sülemî, 1979: 223), kimisi, Abbas oğullarından olduğunu (Mervezî, 1991:I, 373; Muttaki el-Hindî, 1988: II, 591), kimisi, Abdü Şems oğullarından olduğunu (S. M. Hasan, 1953: 183), kimisi, Ehl-i Bey'ten olduğunu kabul etmiştir.

Mehdinin geleceği vakit konusunda da birçok çelişki vardır. Kimisine göre Mehdi akşamla yatsı arası Mekke'de zuhur edecek (Sülemî, 1979: 145), kimisine göre hicri üçüncü yüzyıldan sonra çıkacak (Kâdî Abdülcebbar 1966: II, 599), kimisine göre hicrî 599 yılında çıkacak (Kurtubî, 1985:712-713), kimisine göre ise hicrî 683 yılında görünecekti. Verilen tarihlerde çıkmayınca bu

sefer başka bir tarih vererek durumu kapatmaya çalışıyorlardı (Sarıkcıoğlu, 1997:33; Süyûtî, Ktp., No:312/2, vr. 54).

Mehdinin dış görünüşü konusunda da çelişkili bilgiler vardır (Ebû Davud, ts: IV, 107, hn.:4285, 4290, Sarıkcıoğlu, 1997: 66-67).

Mehdi'nin kimliği ve ne gibi işler yapacağı konusunda da birçok çelişik bilgi mevcuttur. Bazı rivayetlerde mehdinin Hz. İsa'dan başkası olmadığı söylenmiştir (İbn Mâce, 1952: II, 1341 hn.4039; Ali el-Kârî, ts: 18; Kurtubî, 1985:701). Bir başka görüşe sahip olanlara göre ise Mehdi ile Hz. İsa farklı kişilerdir. Kurtubî'nin (ö.671/1272) ve İbn Hacer el-Heytemî'nin (ö.974/1567) kaydettiği rivayete göre, Mehdi Hz. İsa ile birlikte çıkacaktır. Hz. İsa'nın Deccal'i öldürmesinde Mehdi ona yardım edecektir (Kurtubî, 1985:701-702; İbn Hacer el-Heytemî, ts: 18).

Bazı rivayetlere göre, Hz. Peygamber'in ümmetinin son zamanlarında bir halife çıkacak sayıp tartmadan bol bol mal dağıtacaktır (Müslim, ts.: IV, 2234, hn.: 67-(2913; Hanbel, 1982: III, 317). Mehdi zamanında ekonomik sıkıntı olmayacak, mal çok olacak, isteyene verecektir (İbn Mâce, 1952: II, 1367 hn.: 4083; Tirmizi , 1975: IV, 506, hn.:2233; Hanbel, 1982: III, 21-22). Mehdi, yeryüzünü adaletle dolduracaktır (Ebû Davud, ts: IV, 107, hn.:4285). Mehdi'nin halifelüğünden yerdikiler, göktekiler hatta havadaki kuşlar bile memnun olacaktır (Aclunî,1352h.: II, 288-289).

Ebû Said el-Hudrî'nin rivayetine göre: Mehdi haçı kıracak, domuzu öldürecek (Sülemî, 1979: 166), hatta Hz. İsa Mehdi'nin arkasında namaz kılacaktır (Dâni, 1995: VI, 1237; Süyûtî, Ktp. No:975/1, vr.230; el-Keşmirî, 1982: 116; Mervezî, 1991: II, 559).

Mehdi'nin ne kadar hâkimiyet kuracağı konusunda da kesin bir bilgi olmadığı gibi birbiriyle çelişen birden fazla bilgi mevcuttur. Hadisler bu devrin iki, üç, beş, yedi, sekiz, dokuz veya on sene süreceği hususunda çeşitli rakamlar vermektedir. Başka yerlerde ise Mehdi devrinin süresiyle ilgili, birkaç ay, on dokuz yıl veya yirmi, yirmi dört, kırk yıl gibi süre tahmininde bulunmaktadır (Sarıkcıoğlu, 1997: 35).

Mehdi'yi kimin tanıtaacağı konusunda da çelişkiler vardır. Rivayetlere göre, gökten gelen ses Mehdi'yi tanıtacaktır (Berzencî, 1989: 164-165). Diğer bir rivayete göre Mehdi'nin sarığından çıkan adam Mehdi'yi tanıtacaktır (Berzencî, 1989: 164-165).

Haçı kim kıracağı, domuzu kimin öldüreceği konusunda da çelişkiler mevcuttur. Kimisine göre haçı Mehdi kıracak, domuzu Mehdi öldürecektir. Ebû Said el-Hudrî'nin (ö.74/693-94) rivayetine göre: Mehdi haçı kıracak, domuzu öldürecektir (Sülemî, 1979: 166). Bir başka rivayete göre, haçı Hz. İsa kıracak, domuzu Hz. İsa öldürecek, Hz. İsa'nın inmesi, domuzu öldürüp haçı kırması pek yakındır (Müslim, ts.: I, 135, hn.:242/155; el-Hâkim, ts: II, 495).

Âlimlerden çoğu Mehdi hadislerinin sahih olmadığı, Şia'nın uydurması olduğu görüşündedirler (Mübarekfurî, 1965-1385:VI, 474; bkz.Vâbil, 1996: 266-267; Ferid Vecdi, 1967: X, 480). Senet ve metin açısından sahih olmayan anlatılar itikadî bir konuya delil teşkil edemez (Yılmaz, 2017: 279). İman esasına temel teşkil edecek delilin ya Kur'an'a dayanması ya da tevatür derecesine varmış hadislere dayanması gerekir (Rıza, 1974: 41; Hanifi Özcan, 1993: 67; Kılavuz, 1997: 229; Mâturîdî, Raşid Ef. Ktp. No: 47, 322a). Zan, şüphe ve çelişkilerle dolu inanç, insanları yanlış yola sevk eder.

Bütün insanlığın varlığını ilgilendirecek derecede hayatî önem taşıyan itikadî bir konuda yalan haberler uydurulmuş olabilir. Bu haberler Kur'an gibi sağlam bir kaynağa dayanmıyorsa ve zannî kaynaklara dayanıyorsa, böyle bir haber kesinlikle itikad esası olamaz. İslam'ın özünü teşkil eden Kur'an itikadî konuları yeterli düzeyde açıklamıştır. Kur'an, hiçbir ayetinde Mehdi inancına yer vermemiştir.

Turkish Studies

Kur'an: "Onların çoğu zandan başka bir şeye uymaz. Gerçekte ise zan hakikat karşısında bir şey ifade etmez." (el-Yûnus, 10/36; ayrıca bkz. En-Necm, 53/28) "Gerçeğin dışında sadece şaşkınlık vardır." (el-Yûnus, 10/32) ayetleriyle zannın hiçbir kıymet ifade etmediğini açık seçik ortaya koymaktadır.

Mehdi fikrinin İslâm dünyasında ortaya çıkması, Hz. Osman ve Hz. Ali devirlerini izleyen siyasal ve sosyal kargaşalara rastlamaktadır. Kafaları daha önceki çeşitli dinlerin Mehdi-Mesih tasavvurlarıyla dolu olarak Müslüman olan yeni din mensupları, kafalarındaki bu tasavvurları yeni dinin ışığında yorumlamaya başlamışlar, sosyal sarsıntılarla ümit kırıklığına uğrayan cemaatlarına manevî güç ve ümit vermek için Hz. Muhammed adına hadisler uydurmaktan kendilerini alamamışlardır. Daha önceki dinlerde görülen Mehdi mitolojilerine göre, geleceğin Mehdileri, daima ülkeyi dıştan rahatsız eden komşu milletlerle ve ülkenin içinde bulunan istenmeyen gruplarla savaştırılmaktadır. Aynı şekilde Müslümanlar da Mehdi'yi, dışta Bizans'la, içte Emevî saltanatının temsilcisi olan Süfyânî ile savaştırırlar ki, bu husus Mehdi tasavvurunun doğuş ve gelişmesindeki siyasî sebeplere kuvvetle ışık tutmakta ve devrin siyasî akımlarının etkisini dile getirmektedir(Sarıkcıoğlu, 1997:114, 116). Abbasîler Mesih inancını da kendi lehlerinde koz olarak kullanmışlar ve Mesih gökten ininceye kadar Abbasî Devleti'nin yıkılmayacağını halka kabul ettirmişlerdir. Hatta Abbasî hilâfetinin yıkılmasıyla bütün kâinatın dağılıp çökeceği konusu işlenmiştir(Hitti, 1994:354). Abbasî Devleti ve hilâfeti yıkılmasına rağmen kâinat yıkılmamış, kıyamet kopmamış, Mesih fikri de farklı yansımalarla koz olarak kullanılmaya devam etmiştir. Kısaca Mehdi, Mesih, Deccal tasavvurları siyasal İsrailiyât veya siyasal mitoloji çerçevesinde ele alınabilir.

SONUÇ

Mehdi, Mesih, Kutup, Abdal ve bunların mücadele verecekleri Deccal gibi mitolojik unsurlar, milattan önceki yıllardan beri bazı dinlerin, mezheplerin, tarikatların ve illegal örgütlerin sömürü aracı olarak kullandıkları unsurlar olarak değerlendirilebilir.

Bu unsurların ilahi dinlerle hiçbir şekilde bağlantısı kurulamaz. Uydurma olduğunda şüphe bulunmayan ve bazı mutasavvıfların destek verdiği Kutup, Abdal rivayetlerini dikkatle gözden geçirecek olursak, Kutup ve Abdalların olağanüstü kimliklere büründürüldüğünü, isterlerse gökten yağmur yağdıracak, savaşları durduracak ve gaybi konuları bilecek güçte bulduklarını, her ne isterlerse gerçekleştirme şansına sahip olduklarını görmekteyiz. Bu kişilerin tanrı tarafından atanmış şu anda var olduğu ve merkezlerinin de Şam olduğu yönündeki rivayetleri değerlendirecek olursak, mademki bugün bu kişiler savaşı durdurma, gaybi konuları bilme her yerde dilediklerini gerçekleştirme şansına sahipler, neden 1927 yılından günümüze kadar Şamın başına gelen açlık, ölüm, işgal gibi felaketleri adı geçen esrarengiz güçler önleyememiştir.

Tarihin çürütmekle bitiremediği Mehdi rivayetleri de kutup aptal rivayetleri kadar eleştiriye açık bir boşluk taşımaktadır. Mehdi rivayetlerindeki akıl almaz çelişkiler, bu rivayetlerin gerçekle bağlantısının olmadığını göstermektedir. Mehdi rivayetleri de tarihi verilere aykırı düşmektedir. Bazı rivayetler, Mehdi'nin çıkacağı tarihi vermekte ve bu tarihin gelmesine rağmen Mehdi'nin çıkmaması, Mesih gökten inmedikçe Abbasilerin yıkılmayacağına dair rivayetlere rağmen Abbasilerin yıkılmış olması, bütün bunlar sorgulanması gerekli olan hususlardır. Mehdi'nin çıkacağı yerler, Mehdi'nin yaşı, yaşayacağı süre ve kimliği tamamen çelişkilerle doludur. Bu çelişkilerden biri de Mehdi, Mesih ve Deccal'in kıyamet alameti olarak tanıtılmış olmasıdır.

Hadislerde yer alan kıyametin on büyük alâmeti ile Kur'an'da yer alan kozmolojik ağırlıklı kıyamet anlatımı arasında çelişkiler bulunmaktadır. Kur'an'ın verilerine göre, kıyamet ansızın gelecek, bunun neticesi olarak hava, kara ve deniz felaketleri başlayacaktır. Bu felaketler arasında canlıların yaşama şansı yoktur. Kıyametin ölüm saçan korkunç sahneleri arasına, yıllarca yaşayacağı

iddia edilen, kıyamete alâmet teşkil eden Mehdi, Mesih ve Deccal gibi canlıları sıkıştırmak akıl sınırını zorlamaktadır. Çünkü sekiz ayette kıyamet ansızın gelecek denmesine rağmen, bazı kişilerin kıyamet alâmeti olarak gelmesi bu ayetlerin iptalini gerektirecek bir iddiadır. Çünkü bu tür anlatılar büyük kıyametin ansızın geleceği yönündeki vahye ters düşmektedir. Ayrıca ilgili anlatılar:

- 1-Mitolojilerden beslenerek gelmiştir,
- 2-Kendi içerisinde çelişkilerle doludur,
- 3-Uydurma ya da ahad rivayetlerdir,
- 4-Ahad rivayetler iman alanında delil olamaz,
- 5-Gelecekle ilgili gaybi konular kapsamında olup bilinmesi vahyi gerektirmektedir,
- 6-Kur'an vahyine uymamaktadır, gelecekle ilgili tebliği zorunlu vahiyler Kur'an kayıtlarına girmiştir.
- 7-Bu anlatılara Kur'an'da rastlanmamaktadır.

Kur'an'a göre kıyamet ölüm suruyla ansızın başlayacak, evrenin mevcut düzeni bozulacak, bu bozulma hava, deniz ve kara, kısaca evrenin tamamını etkileyecek düzeyde gerçekleşecektir. Ay, yıldızlar, Güneş, gezegenler kıyametin etki alanından kurtulamayacaklardır. Kısaca kozmolojik kıyametin başlaması sırasında gerçekleşecek hava, deniz ve kara felaketlerini birer kozmolojik kıyamet alâmeti olarak değerlendirebiliriz.

Dikkat edilirse hava, deniz ve karadaki korkunç patlamalar, anlık gelişen kıyamet işaretleri arasında olup Mehdi ve Mesih'in yaşamasına fırsat bırakmadığı gibi Kutup, gavs ve abdalların da yaşamasına fırsat bırakmaz.

Kısaca, Mehdi, Mesih, Kutup ve Abdal inançları daha çok siyasi amaçlarla geliştirilmiş hayal ürünü anlatılar olup vahiyle bağlantısı kurulamaz. Bu inançlar illegal örgüt ve akımların kötüye kullanarak kalkışmalar düzenleyebileceği tehlikeli bir içeriğe de sahiptir. Halk desteğini almak için, halkın kafasına hurafe motifleri çizerek onların desteğine ulaşma çabalarını Hurufilerde, Satanistlerde, Fethullah Gülen tiplemesinde ve daha nice yapılanmalarda da görebilmekteyiz. Görünmez güçlerin dünyayı proveke etme arzusu adı geçen hurafelerin desteklenmesi ve yaygınlaştırılması yoluyla yürütülebilmektedir. Bu bağlamda ilgili akımların tuzağına düşmemiş ilahiyatçılara ciddi görevler düşmektedir.

KAYNAKÇA

- Aclûnî, Ebü'l-Fidâ İsmâîl b. Muhammed b. Abdilhâdî el-Cerrâhî (ö. 1162/1749) (1352h). Keşfu'l-Hafâ, 2.baskı, Beyrut, I-II.
- Ahmed B. Hanbel, eş-Şeybânî (ö.241) (1982). *Müsnedü Ahmed b. Hanbel*, Çağrı Yayınları, İstanbul, I-VI.
- Ahmed Emin(ö.1374/1954) (1936). *Duha'l-İslâm*, 10.baskı, Mısır, I-III.
- Akay, Hasan (1995). İslâmî Terimler Sözlüğü İTS, Genişletilmiş 2.baskı, İşaret Yayınları, İstanbul.
- Ali el-Kârî, Ali b. Muhammed (ö.1014/ 1606) (ts.). *Risâle-i Mehdi*, Yrsz.
- ÂSİ, Hasan (1994). et-Tasavvufü'l-İslâmî, 1.baskı, Beyrut.
- Atay, Hüseyin (1997). Kur'an'a Göre Araştırmalar I-III, 2.baskı, Ankara.

- Aytekin, Halil, (2013). “Şeytanın Yılı’nda Satanist Örgüt Ve Yeni Dünya Düzeni” Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Fall 2013, Vol. 8 Issue 10, s. 132.
- Azîmâbâdî, Ebu't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak (ö.1911) (1969). *'Avnü'l-Ma'bûd Şerhu Sünen-i Ebî Dâvûd* (Nşr. Abdurrahman Muhammed Osman), 2.baskı, Medine, I-XIV.
- Bagavat Gita Hint Efsânesi (1995). çev. Sevda Çalışkan, 1.baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Bağdâdî, Abdulkâhir b. Tâhir b. Muhammed (ö.429/1037) (1991). *Mezhepler Arasındaki Farklar (el-Fark Beyne'l-Firak)*, çev. E. Ruhi Fığlalı, Ankara.
- Bedevî, Abdurrahman (1973). *Mezâhibü'l-İslâmiyyîn*, 1.baskı, Beyrut, I-II.
- Berzencî, Allame Muhammed b. Resûl el-Hüseynî (ö.1103/1691) (1989). *Kıyamet Alâmetleri el-İşâatü li Eşrâtüssâati*, çev. Nâim Erdoğan, Pamuk Yayınları 6.baskı, İstanbul
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil (ö.256/870) (1296). *El-Câmiu's-Sahîh*, Mısır, I-VIII.
- Cami, Abdurrahman (898/1492) (1980). *Nefehatü'l-Üns*, çev. Lâmiî Çelebi, Marifet Yayınları, İstanbul.
- Dânî, Ebû Amr Osman b. Said el- el-Mukri (ö.444/1052) (1995). *es-Sünenü'l-Vâridetü fi'l-Fiteni ve Gavâilihâ ve's-Sâati ve Eşrâtihâ*, nşr. el-Mubârekfûrî, Rızâullah b. Muhammed İdrîs, 1.baskı, Riyad, VI.
- Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (ö.275/888) (ts). *es-Sünen*, nşr. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, Mektebetü'l-Asriyye, I-IV, Beyrut.
- Ebû Reyve, Mahmud(ö.1390/1970) (1988). *Muhammedî Sünnetin Aydınlatılması*, trc. Muharrem Tan, Yöneliş Yayınları, İstanbul.
- Ebû Selim, Muhammed İbrahim (1981). *el-Hareketü'l-Fikriyye fi'l-Mehdiyye*, 2.baskı, Beyrut.
- Ferid Vecdi, Muhammed Ferid b.Mustafa Vecdi (ö.1954) (1967). *Dâiretü Maarifi'l-Kur'ân*, Nşr. Daru'l-Maarif, Beyrut, I-X.
- Fığlalı, Ethem Rûhi (1986). *Çağımızda İtikâdî İslâm Mezhepleri*, 3.baskı, Selçuk Yayınları, Ankara.
- Fığlalı, Ethem Ruhi (1981).”Mesih ve Mehdi İnancı Üzerine”, *AÜİFD*, Ankara, XXV/179-210.
- Güngör, Erol (1987). *İslâm Tasavvufunun Meseleleri*, Ötüken Neşriyat, 2.baskı, İstanbul.
- Hakim en-Neysaburi (ö.405/1014) (ts.). *el-Müstedrek*, Nâşir: Mektebetü'n-Nasri'l-Hadîseti, Riyad, II-IV.
- Harman, Ömer Faruk (1997). “Hz. İsa”, *İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, İstanbul, II/423- 430.
- Hatib El-Bağdadî (463/1071) (ts.). *Tarihu'l-Bağdad*, Beyrut, III.
- Hatip, Abdül-Kerîm (1980). *el-Mehdi'l-Muntazar vemen Yentezirûnehû*, 1.baskı, Nşr. Daru'l-Fikri'l-Arabî, Abideyn.
- Hitti, Philip K.(ö.1978) (1994). *Tarihu'l-Arap*, 9.baskı, Beyrut.
- İbn Hacer, Ahmed Şihâbuddîn b.Hacer el-Heytemî (ö.974/1567) (ts.). *el-Kavlü'l-Muhtasar fi Alâmâti'l-Mehdi'l-Muntazar*, nşr. Mustafa Âşûr, Riyad.
- İbn Haldun(ö.809/1406) (1989). *Mukaddime*, trc. : Zakir Kadiri Ugan, İstanbul, II.

- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî (ö.275/888) (1952-53). Sünen, I-II, Fuad Abdülbâki neşri, Mısır.
- İlhan, Avni (1976). Mehdîlik, İzmir.
- İlhan, Avni (1997). "İslâm'da Kurtarıcı İnanıcı", *İslâm'ın Bugünkü Meseleleri*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara.
- İslâmî Bilgiler Ansiklopedisi (1981). Yayınlayanlar: Ezel Erverdi, Ahmet Debbâğoğlu, İsmail Kara, Dergah Yayınları, İstanbul, I.
- İzmirli İsmail Hakkı (ö.1366/1946) (1341). Hakkın Zaferleri, İstanbul.
- Kâdî Abdülcebbar (1966). Ebû'l-Hasan Abdülcebbar b. Ahmed, *Tesbitü Delaili'n-Nübüvve*, nşr. Abdülkerim Osman, Beyrut, I-II.
- Kaya, Korhan (1997). Hint Mitolojisi Sözlüğü, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Keşmirî, Muhammed Enverşah, el-Hindî (ö.1325/1907) (1982). *Tasrîh bimâ Tevâtere fî Nüzûli'l-Mesih* (nşr. Abdulfettah Ebû Gudde), 4.baskı, Dâru's-Selâm, Kahire.
- Kılavuz, Ahmet Saim (1997). "Sahih Âhâd Hadisin İtikatta Delil Olması Üzerine Değerlendirme", *Sünnetin Dindeki Yeri (Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi)*, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Kırbaçoğlu, M.Hayri (1997). *İslâm Düşüncesinde Sünnet*, 3.baskı, Ankara Okulu Yayınları, Ankara.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr (ö.671/1273) (1985). *et-Tezkire fî Ahvâli'l-Mevtâ ve Umûri'l-Âhira*, 1.baskı, Beyrut.
- Küçük, Abdurrahman (1992). *Dönmeler Tarihi*, genişletilmiş 2.baskı, Ankara.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed İbn Muhammed (ö.333/945) (2004). *Te'vilâtü Ehli's-Sünne* (thk. Fatma Yusuf el-Haymi), c. I-V, Menşuratü Mervan Rıdvan Daûbûl, 1.baskı, Beyrut.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr, (ts). *Te'vilâtü Ehli's-Sünne* (Te'vilatu'l-Kur'an), yazma, Raşid Ef. Ktp. No: 47.
- Mehran, Muhammed Beyyumî (1995). *el-İmâmetü ve Ehli'l-Beyt*, Beyrut, I.
- Mervezî, Ebû Abdillâh Nu'aym b.Hammad (ö.288/901) (1991). *Kitâbu'l-Fiten* (Tahkîk: Semir b.Emin ez-Züheyri), 1.baskı, Kahire, I-II.
- Muhsin Abdulhamit (1981). İslâm'a Yönelen Yıkıcı Hareketler, çev. M. Saim Yeprem ve Hasan Güleç, 3.baskı, DİBY, Ankara.
- Muttaki El-Hindî (1988). Alâeddin Ali el-Müttaki el-Hindî, Kitabu'l-Burhan fî Alâmeti'l-Mehdi Âhiri'z-Zaman, Thk. Casim b.Muhammed b. Mehli el-Yâsin, Kuveyt, II.
- Mübarekfurî, Ebu'l-Ali Muhammed Abdu'r-Rahman b. Abdu'r-Rahîm (1353/1935) (1965-1385). *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerhi Câmi't-Tirmîzî*, Nşr. Abdurrahman Muhammed Osman, 2.baskı, Kâhire.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccac (ö.261/875), (ts). *Sahihu Müslim*, nşr. Muhammed Fuad Abdülbaki, Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi, I-V.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb (ö.279/892) (1930). Sünenu Nesâî, Mısır, I-VIII.
- Öz, Mustafa (1995). "İmâmiyye Şiasında Onikinci İmam ve Mehdi İnanıcı", *MÜİFD*, İstanbul.
- Öz, Mustafa (1995). İmâmiyye Şiasında Onikinci İmam ve Mehdi İnanıcı, *MÜİFVY*, İstanbul.

- Özcan, Hanifi (1993). “Mâtûrûdîde Bilgi Problemi”, *MÜİFD*, İstanbul.
- Parsâ, Muhammed (ö.791/1389) (1988). *Tevhîde Giriş Faslu'l-Hitâb li Vasli'l-Ahbâb*, çev. Ali Hüsrevoğlu, Erkam Yayınları İstanbul.
- Reşid Rızâ, Muhammed (1974). *İslâmda Birlik ve Fıkıh Mezhepleri*, çev. A.Hamdi Akseki, Notlar ekliyerek sadeleştiren: Hayreddin Karaman, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Reşid Rızâ, Muhammed(ö.1354/1935) (1912-1928). *Mecelletü'l-Menar*, Mısır, I-XXVIII.
- Sa'd Muhammed Hasan (1953). *el-Mehdiyyetü fi'l-İslâm münzü Akdemü'l-Usûr hatta'l-Yevm*, 1.baskı, Mısır.
- Sarıkçıoğlu, Ekrem, (1997). *Dinlerde Mehdi Tasavvurları*, Sidre Yayınları, Samsun.
- Sefârinî, Muhammed (ö.1188/1774) (1986). *Ahvâlü Yevmi'l-Kıyâmeti ve Alâmetiha'l-Kübrâ*, 2.baskı, Beyrut.
- Sena, Cemil (1993). *Hazreti Muhammed'in Felsefesi*, 6.baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Serdaroğlu, Ahmet, (1968). “Mehdi Hakkında”, *DİBD*, Mayıs-Haziran, C.7, Sayı:72-73, s.127.
- Sülemî, Yusûf b. Yahyâ b. Ali b. Abdilazîz el-Makdisî, (ö.685/1286) (1979). *Ikdü'd-Dürer fi Ahbâri'l-Muntazar*, Thk.: AbdulfettahMuhammed el-Hulv, 1.baskı, Kâhire.
- Süyûtî, (ts). *Urfü'l-Verdî fi Ahbâri'l-Mehdî*, Varak:8a, Raşid Efendi Ktp. No:975/1.
- Süyûtî, Celâlüddin Abdurrahman b. Ebi Bekr(ö.911/1505) (ts). *Kitabu'l-Keşf yazma*, Konya Yusuf Ağa Ktp., No:312/2.
- Tahtâvî, Muhammed İzzet (1987). *en-Nasrâniyyetü ve'l-İslâm*, 2.baskı, Nşr. Mektebetü'n-Nûr, Mısır.
- Tantâvî Cevherî (ö.1940) (1350h.). *el-Cevâhir fi Tefsîri'l-Kur'ân-i Kerîm*, 2.baskı, Mısır, I-XXVI.
- Tirmizi, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevra(ö. 279/892), (1975). *Sünenu't-Tirmizî*, nşr. İbrahim Atva Avz, (Mısır: Şirketü Mektebe ve Mabaatü Mustafa el-Babi el-Halebi,.) I-V.
- Toprak, Süleyman (1997). “Mehdi”, *İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, İstanbul, III.
- Tümer, Günay (1992). “Brahmanizm”, VI/329-331, 357, İstanbul.
- Uludağ, Süleyman (1988). “Abdal”, *DİA*, I/59-60, İstanbul.
- Usluer, Fatih, (2010). “Hurûflikte On İki İmam ” *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Winter2010*, Vol. 5 Issue 1, s. 1386-1387.
- Vâbil, Yûsuf b.Abdullah (1996). *Eşrâtu's-Saah*, 7.baskı, Riyad.
- Yılmaz, H. Kâmil (1996). *Tasavvuf İlgili Sorular-Cevaplar Ebû Nasr Serrâc Tûsî'nin el-Lüma'sının İslâm Tasavvufu adındaki tercümesiyle birlikte basılmıştır*, Altınoluk Yayınları, İstanbul.
- Yılmaz, Orhan, (2017). “Mehdi İnançına Kaynaklık Teşkil Eden Hadislerin Değerlendirmesi” *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Winter2017*, Vol. 12 Issue 2, s. 279.